

Standard pro doplňování a aktualizace knihovního fondu

Seminář pracovníků profesionálních knihoven Zlínského
kraje

Uherské Hradiště, 27. dubna 2016

KRAJSKÁ KNIHOVNA
FRANTIřKA BARTOřE
VE ZLÍNĚ
PŘÍSPĚVKOVÁ ORGANIZACE

Standard pro doplňování a aktualizaci knihovního fondu

- Dostupný na stránkách NK ČR – Informace pro knihovny -
http://ipk.nkp.cz/docs/2016_Standard_pro_dobry_fond_15_4_2016.docx
- Probíhá připomínkové řízení do **29. 4. 2016**

Stojí za to číst?

- Návrh 15.4.2016.
- **Doporučení:** přečíst, připomínkovat,
- inspirovat se,
- udělat si vnitřní knihovni oponenturu, konfrontovat se svými znalostmi a zkušenostmi,
- použít pro svou práci a zaškolení pracovníků
- zpracovat nebo aktualizovat strategii doplňování KF

Zdůvodnění vzniku standardu

- Knihovní fond je stěžejním nástrojem pro poskytování služeb.
- Rozbory současného stavu knihovních fondů veřejných knihoven ukazují, že sbírky řady knihoven jsou **nedostatečně doplňovány a obsahují velké množství zastaralé literatury**, o kterou nemá veřejnost zájem (viz závěry průzkumů NK, které standard cituje).
- **Veřejná knihovna není archivem ani by neměla kopírovat levné knihkupectví.**

Článek 1. Cíle a působnost standardu

- Zlepšení rozsahu, obsahu a kvality knihovních fondů ve veřejných knihovnách.
- Vymezení základních parametrů pro budování knihovních fondů z hlediska objemu, obsahu i jeho finančního zajištění.
- Doporučení postupu k provádění průběžné, pravidelné i mimořádné aktualizace knihovního fondu.
- Stanovení a plánování optimální úrovně finanční částky na nákup knihovního fondu.

Působnost a návaznost standardu

- Knihovny zřizované a/nebo provozované obcemi. **Standard je prioritně určen pro knihovny do 40 tis. obyvatel.**
- Standard navazuje na Metodický pokyn Ministerstva kultury k vymezení standardu veřejných knihovnických a informačních služeb (**dále Standard pro dobrou knihovnu**) a také na Metodický pokyn Ministerstva kultury k zajištění výkonu regionálních funkcí knihoven a jejich koordinaci na území České republiky (**Služby knihoven knihovnám**).
- Standard si klade za cíl **harmonizaci českého prostředí s mezinárodními doporučeními** „Služby veřejných knihoven“ a „Směrnicí pro služby knihoven mládeži“ také „Směrnicí pro služby dětských knihoven,“ vydanými Mezinárodním sdružením knihovnických asociací (IFLA).

Článek 2. Předmět standardu

Obecné zásady pro doplňování a aktualizaci knihovního fondu, zejména:

- funkce veřejné knihovny a její knihovní fond,
- zásady tvorby knihovního fondu,
- typy a formy dokumentů v knihovním fondu,
- rozsah a obsah knihovního fondu,
- financování nákupu knihovního fondu,
- aktualizace knihovního fondu,
- hodnocení využití knihovního fondu,
- revize knihovního fondu.

Článek 3. Funkce veřejné knihovny a její knihovní fond

- Rozsah aktivit knihovny může být v jednotlivých obcích různý, ale je nezbytné, aby budování knihovního fondu **odpovídalo předem stanoveným funkcím.**
- Pravidelné doplňování, aktualizace knihovního fondu a průběžné vyřazování knih jsou důležitými faktory pro **udržení řádného stavu knihovny.**
- Naplňování současných požadavků a **potřeb místní komunity.**

Článek 4. Zásady tvorby knihovního fondu

- Knihovní fondy tvoří páteř knihovních služeb. **Nelze na ně pohlížet jako na sbírku náhodně a samoučelně získávaných dokumentů.**
- Součástí strategie knihovny by měl být **dokument** zabývající se stanovením rozsahu a obsahu knihovního fondu. Tyto **Zásady tvorby knihovního fondu veřejné knihovny primárně vycházejí z potřeb obyvatel dané obce.**
- **Minimální rozsah knihovního fondu i pro nejmenší knihovny by neměl být menší než 2 500 knihovních jednotek.**

Článek 5. Typy a formy dokumentů v knihovním fondu

- Ve fondu veřejné knihovny by měly být obsaženy dokumenty různých typů a forem, a to podle návaznosti na místní potřeby:
- tištěné dokumenty a informační zdroje
- elektronické dokumenty a informační zdroje
- zvukové a audiovizuální dokumenty (na různých nosičích)
- další typy dokumentů
- Knihovny by se měly soustředit na rozšíření nabídky **e-knih**. Součástí knihovního fondu jsou materiály a informace **podle místní potřeby**.

Článek 6. Rozsah a obsah knihovního fondu

Rozsah celkového knihovního fondu by měl odpovídat počtu 2 až 3 knihovních jednotek na obyvatele.

- Stanovení rozsahu a obsahu knihovního fondu vyžaduje individuální přístup.
- Fondy ani služby by neměly být ideologicky, politicky, ani z náboženských důvodů cenzurovány a neměly by být pod komerčním tlakem.
- Analýzy výpůjček veřejných knihoven prokazují, že zájem o literaturu vydanou před šesti a více lety podstatně klesá.

Tři základní součásti KF:

1. základní fond – z celkového počtu dokumentů cca 60-70 %,
 2. aktuální fond – podíl ve výši 25 %,
 3. výměnné soubory – cca 8 – 15 %.
- Podíl jednotlivých částí fondů závisí i na tom, zda jde o knihovnu pověřenou nebo obsluhovanou.

Základní fond

Rozsah základního fondu: maximálně 2 knihovní jednotky na obyvatele.

- Základní fond knihovny zahrnuje systematicky budovaný základní výběr beletrie, naučné literatury, regionální literatury a neknižních materiálů dlouhodobé hodnoty, který slouží k uspokojování základních potřeb uživatelů.
- **Zlatý fond literatury** je výběr toho nejlepšího a nejvýznamnějšího z české i světové literatury; měl by tvořit **základ knihovního fondu každé knihovny.** (Pouze beletrie?)

Naučná literatura v KF

- Výběr naučné literatury je vhodné provádět s vazbou na možnost získávání odborných informací na internetu. Tištěná naučná literatura by měla vždy představovat přidanou hodnotu k tomu, co je dostupné běžně na internetu.
- Příručky a periodika v elektronických databázích a na webu mohou být živější a preferovanější alternativou k tištěným formám publikací
- **Regionální fond** obsahuje dokumenty se vztahem k místu regionu, v němž knihovna působí. Takový fond knihovna trvale uchovává.

Jiná média, e-knihy, elektr. zdroje

- Knihovna má ve své nabídce **další druhy dokumentů** - zvukové knihy, hudební CD, audiovizuální dokumenty, e-knihy a zpřístupňuje elektronickým informační zdroje.
- Materiály v elektronické podobě doplňují tištěné sbírky a v některých oblastech je nahrazují.
- Například databáze plných textů českých novin a časopisů Anopress.
- **Rozsah neknižních materiálů by se měl pohybovat kolem 20 % celkového objemu knihovního fondu.**

Aktuální fond

Rozsah aktuálního fondu: 0,5 až 1 knihovní jednotka na obyvatele

- Aktuální fond zahrnuje nejnovější přírůstky aktuální beletrie a naučné literatury i dalších médií získaných **v posledních pěti letech**. Pokud se nestanou trvalou součástí základního fondu, je vhodné **cca po pěti letech prověřit zájem o tuto literaturu a následně ji vyřadit**.

Výměnný fond

- Výměnný fond tvoří podpůrnou část knihovního fondu, je nakupován převážně z dotace na výkon regionálních funkcí,

Mez knihovní výpůjční služba

Aktuální fond

- **Indikátor dobré knihovny:** 10 % roční obnovy knihovního fondu ve volném výběru novými přírůstky. Knihovna má nejméně 75 % knihovních jednotek ve volném výběru.
- Lokální i mezinárodní spolupráce mezi knihovnami.
- Finanční prostředky na zajištění **meziknihovních výpůjčních a reprografických a služeb a služeb dodávání dokumentů.**

Článek 7. Financování nákupu knihovního fondu

- **Standard pro dobrou knihovnu** doporučuje následující parametry pro financování a obnovu knihovního fondu:
- **Indikátor:** Výdaj na nákup knihovního fondu a dalších informačních zdrojů, tj. částka v Kč na 1 obyvatele obce vydaná na nákup knihovního fondu a informačních zdrojů za jeden kalendářní rok.

	Doporučená hodnota
Částka v Kč/1 obyvatele	30 – 45 Kč

- Uvedený indikátor zahrnuje průměrnou hodnotu na nákup knih, periodik, zvukových a dalších dokumentů včetně nákupu databází a licencí na elektronické informační zdroje, a to pořízených pouze z vlastních finančních zdrojů, nikoliv z dotací na tvorbu výměnného fondu.

Článek 8. Aktualizace a vyřazování knihovního fondu

- Vyřazování knihovního fondu je stejně důležitou činností, jako jeho doplňování. Důraz na aktuálnost KF
- *ZF Současný nemusí vždy znamenat kvalitní. Aktuální nemusí vždy znamenat správný, ověřený...*
- Trvalou součástí knihovního fondu zůstává pouze regionální literatura s dlouhodobou informační hodnotou a soubor tzv. zlatého fondu literatury.
- Knihovna přeplněná starou literaturou působí nepřehledně, orientace ve fondu je složitá.
- Velké množství nevyužívaných a poškozených knih vytváří dojem staré a zaprášené knihovny,

Aktualizace knihovního fondu

Postup, kritéria, nástroje, možnost pomoci

Hlavní kritéria pro vyřazování dokumentů

Článek 9. Hodnocení využití knihovního fondu

- Využívání knihovního fondu je ověřováno jednou ročně po shromáždění statistických údajů o knihovně. Sledovány jsou základní indikátory:
- **obrat knihovního fondu,**
- **stupeň aktivace knihovního fondu.**

Statistika nestačí

- Kvantitativní ukazatele úspěšnosti
- Statistické ukazatele
- Obrat fondu
- Stupeň aktivace fondu
- Zpětná vazba: desiderata, požadavky na MVS,
- Žádané tituly (počty rezervací)
- Přímá komunikace s uživateli
- Ankety, průzkumy

Obrat knihovního fondu

- Indikátor obratu ukazuje, kolikrát byla každá knihovní jednotka **v průměru** půjčena během jednoho roku
- **Obrat = počet výpůjček / knihovní fond**

hodnota obratu	hodnocení
2 - 3	ideální hodnota
méně než 2	pouze malá část knihovního fondu je skutečně využívána doporučuje se vyřadit dokumenty, které nejsou vůbec nebo málo půjčovány
více než 4	knihovní fond je silně využíván doporučuje se zvýšit objem přírůstku a celkový objem knihovního fondu
10 - 20	ideální hodnota pro dokumenty s krátkou výpůjční lhůtou, například CD, DVD apod.

Stupeň aktivace knihovního fondu

- jak vysoká je aktivní část knihovního fondu, tj. **kolik procent knihovních jednotek během jednoho roku bylo alespoň jednou půjčeno,**
- zda existuje vztah mezi nabídkou a poptávkou.

Stupeň aktivace = knihovní jednotky, které byly během roku alespoň jednou půjčeny / celkový knihovní fond x 100

Hodnocení aktivace knihovního fondu

?

Stupeň aktivace	Hodnocení
90 %	Ideální hodnota
Méně než 90 %	nabídka v některých částech knihovního fondu neodpovídá požadavkům uživatelů knihovní jednotky, které nebyly vůbec nebo málo půjčovány, musí být vyřazeny
Více než 90 %	nabídka odpovídá požadavkům doporučuje se zvýšit objem přírůstku a celkový objem knihovního fondu.

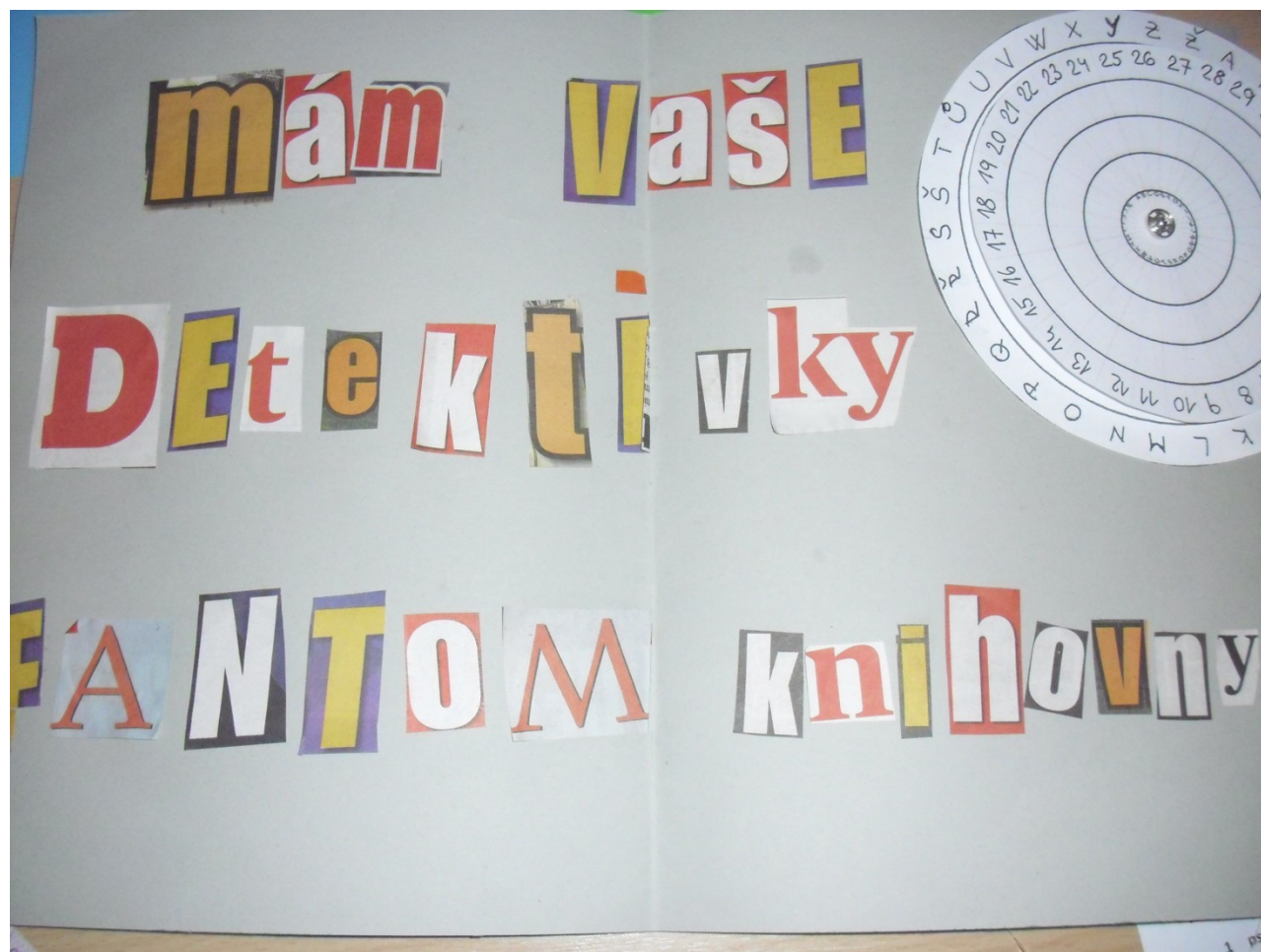
Článek 10. Revize knihovního fondu

- **Legislativa**
- **Seznam doporučených zdrojů pro doplňování knihovních fondu – bude doplněno**
- **Zpracovatelé vyzývají k návrhům, doplněním...**

V čem nám může standard pomoci?

- Zkvalitnění knihovního fondu vlastní knihovny, vytvoření /aktualizace strategie doplňování knihovního fondu, zkvalitnění služeb pro uživatele
- Vnímání knihovny jako „nezaprášené instituce“
- Komunikace se zřizovateli
- Komunikace s kolegyněmi a kolegy
- Tlak na producenty knihovních systémů (mít pro zpracování strategie dostatek analytických informací operativně dostupných)
- Zpracování nových knihovníků

Tak to nakonec dopadne

Děkuji za pozornost.

PhDr. Zdeňka Friedlová

Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně